

SENOVITIJE OD SENOVITOG

(Milan Micić: *Spisak senovitih imena (i druge priče)*, Radio-televizija Srbije, Beograd, 2016)

Nova knjiga priča Milana Micića (1960) *Spisak senovitih imena (i druge priče)* obuhvata petnaest priča koje za središnji motiv i kontekst pripovedanja imaju Prvi svetski rat, sa specifičnim ambijentom i osećanjem sveta nadvijenim nad opisima pojedinačnih sudbina ratnih dobrovoljaca, prevashodno u Banatu. Priče su smeštene u 1914. godinu, nekoliko meseci pred Sarajevski atentat i godine Velikog rata, situacije i događaje koji se, sa gorkim predosećajem i uznemirenošću, u međusobnom prepletu kreću *od i prema* centralnom događaju, odnosno reperkusijama neslućenog opsega delovanja.

Micić poput savesnog istoričara nastoji da rekonstruiše događaje na osnovu skromnih činjenica i podataka o anonimnim pojedincima u ulozi istorijskih ličnosti koji su posredno ili neposredno učestvovali u sprovođenju određenih ideja revolucionarnih društvenih pokreta (na primer: „Mlada Bosna“, „Crna ruka“). Otuda autor ne pokazuje toliko interesovanje za znamenite protagoniste Velikog rata koliko za sporedne ličnosti koje je tamni istorijski mehanizam bacio u senku opisivanih događaja. Micić posvećuje pažnju njihovom duševnom stanju, prizorima nasuprot prinuda i užasa kojima su bili izloženi ili na koje su pristajali usled dosledne privrženosti aktuelnoj ideologiji; kvalitetu života koji su imali pre pristupanja vojsci, odnosno pretpostavci kako je taj život mogao da izgleda da nije bilo rata. Priče su bazirane na evociranju argumenata zajedničkog osvedočenja, bilo na nivou fakta i dokumenta (hronika, dnevna štampa), ili fikcije (mašte, vizije, snova) kao oblikotvornog principa narativa, obrazujući snovidnu stvarnost gde je pomenut ukrštaj jedino još moguć kao konstrukcija.

Pripovetke zbirke *Spisak senovitih imena* ispričane su u trećem licu, glasom sveznajućeg pripovedača, naglašeno piktoralnim jezikom, nabijenim metaforikom, koji spoljašnje sadržaje transponuje u pounutarnjen govor, često na rubu sna i realnosti, naglašavanjem egzistencijalne napetosti i praznine. Pripovedni narativi Milana Micića izdvajaju se imaginacijom, sintaksom i retoričnošću, melanholičnom intonacijom i nostalgijom za jednim vremenom koje je iznedrilo niz civilizacijskih pojava (npr. fotografija, film). Uvrštene priče neretko deluju pesničkim jezikom i sredstvima, naročito u opisima situacije ili atmosfere, približavajući se na taj način načelima ekspresionizma, odnosno zenitizma – kojima je ovaj autor sklon u svojim pesničkim ostvarenjima, poput svog pretka – pokretača potonjeg književnog pravca i junaka nekoliko priča – Ljubomira Micića. To se odnosi na doživljaj sveta i stvarnosti emocionalno i nervno rastrojenog čoveka uhvaćenog metežom i histerijom rata, u čijem doživljaju su sadržana osnovna raspoloženja ekspresionista i zenitista, ideja ovih pokreta i njihove afirmacije.

Podsetimo se samo na to da prelomne godine avangardne pobune, takoreći *predavangarde* (G. Tešić), pokrivaju period od 1902. do 1914. godine, dakle još uvek snažno delujućeg

modernizma koji je bio negacija kanona koji su proklamovali Ljubomir Nedić, Bogdan Popović i Jovan Skerlić. Sa užasima Prvog svetskog rata promeniće se kulturna paradigma, kontekst i književnost koja će odgovoriti drugačijim izrazom, ritmom i sintaksom, sa avantgardnim strujanjima pokreta započetih 1910. sve do njihovog kraja tokom 30-ih godina (preciznije, 1934), od kojih je upravo ekspresionizam imao najširi opseg delovanja. To što se prepoznaje kao izrazito ekspresionističko/zenitističko u pričama Milana Micića jeste konstituisanje proznog diskursa u preklapanju psihološkog i pesničkog realizma, sa prodorom simbolizma, fantastike i groteske u postupcima naracije i deskripcije toposa ratnih stradanja, zatim, segmentacija teksta, neregularna upotreba interpunkcije, zagrada.

Jedna od upečatljivijih i bolje izvedenih priča u zbirci, sa gotovo gogoljevskim parodijsko-grotesknim zapletom, jeste „Pisma iz Rusije“,¹ gde je reč o pesoovskoj heteronimiji neuhvatljivog Petra P. koji je kao potpisnik mnoštva pisama od strane austrougarskih cenzora optužen da je krivotvorio činjenice o životnim sudbinama i stradanjima austrougarskih zarobljenika u ruskom zarobljeničkom logoru Darnice kod Kijeva. Fikcionalizacijom smrti, Petar P. je menjao sudbine svojim logorskim sapatnicima, oslobađao ih zatočeničkog svetovnog života koji su do tada vodili (neželjenog braka, kockarskih dugova), te istovremeno njihove živote u očima nacije i porodice učinio bitno vrednijim i značajnijim, a njihove smrti dostojanstvenijim, čak herojskim. Zbog prepoznatljivog stila pisama, Petrov talenat neće ostati neprimećen od strane srpske vlade i srpske tajne nacionalno-revolucionarne organizacije „Ujedinjenje ili smrt“, za čije potrebe će Petrovo umeće imati prigodniji, manje altruističan, tj. eutanazičan karakter.

Petra P. pratila je optužba da je lažno se predstavljajući promenio životne sudbine više od hiljadu ljudi ubacujući u njihovu budućnost lažno sadašnje vreme koje je on, inače brižljivo negovao, udarajući po njemu moćnim zlatnim štapom. Menjajući supstancu života živim personama Petar P. nije samo neposredno uticao na njihove živote već je i menjao živote njihovih bližnjih koji su u toj igri životnog šaha nenadano dobijali nove figure ili tragično ostajali bez onih postojećih. Kakve je Petar P. od te igre imao koristi to u istrazi nije utvrđeno, ali da su vilinska zvona koje je on emitovao od sebe ka ljudima istinski menjala živote pojedinaca, pa i celih porodica, to je bilo nepobitno.

Kako pojam *spiska* iz naslovne sintagme knjige podrazumeva nabranje, katalogizaciju oko kategorije koja ne mora nužno da uspostavlja hijerarhiju, već da, naprotiv, sva data imena prema utvrđenom redosledu niveliše, podvede pod određenu, željenu ravan, reč *spisak*, pogotovo kada su u pitanju ljudski životi, uvek artikuliše turoban prizvuk u vezi sa nemilim istorijskim, pre svega ratnim događajima, koji, s jedne strane eksponiraju prokažene, a s druge oslobađaju/pošteđuju/skrivaju povlašćene. Nadalje, svaki spisak uvek pretpostavlja selekciju, odabir kojim upravlja kriterijum više instance, što neminovno dovodi do sastavljanja, makar i imaginarnog, alternativnog spiska, kao reakcije nesaglasnosti, gde se posebnost/privilegovanost uvrštenih imena određuje prema neposebnosti svih *drugih* koji nisu našli svoje mesto na spisku. Micićev spisak klasifikuje, razdvaja imena, rekli bismo, u dva

¹ Ova priča može da se posmatra uporedno sa sižejom potkom priče Borislava Pekića, „Čovek koji je jeo smrt, 1793.“, iz knjige *Novi Jerusalem*, premda u retrogradnom odnošenju prema Pekićevoj priči, u kojoj junak, Žan-Luj Popje, administrativni službenik – pisar, doslovno jede presude (spisak) sa imenima predviđenih za giljotiniranje u jeku Francuske revolucije.

dihotomska para – poluanonimne i polupoznate: one koji se u pričama pojavljuju sa inicijalima,² imenom,³ sa punim imenom i inicijalnim slovom svog prezimena,⁴ ili one koji su prisutni inicijalom imena a punim prezimenom.⁵ Izuzetak čine imena koja su zastupljena punim imenom i prezimenom.⁶ Na taj način učinjena je bespotrebna hijerarhija vidljivosti lišena efekta i smisla jer je samo potvrdila ono što je već bilo manje ili više jasno u datom svetlu društvenopolitičkog, militarnog i kulturnog konteksta ili kasnijim radom istorije i istorijskih knjiga, dok su senovita imena i dalje ostala senovita. Od svih (senovitih) junaka, jedino Ljubomir Micić uspeva da u više navrata (v. fusnote 4 i 6) izađe iz senke posleratne istorije. Treba napomenuti da iako je tokom dvadesetih i tridesetih godina prošlog veka spadao u krug najprevođenijih srpskih pisaca u svetu, književna slava Ljubomira Micića ipak je bila kratkotrajna. Ukazivanjem na njegov razvojni put, stiže se utisak da čitava zbirka priča *Spisak senovitih imena* Milana Micića predstavlja neku vrstu familjarizovanog okvira za postavku i pokušaj produženog delovanja, odnosno rekonstrukcije načela zenitističkog pokreta i neovarvarizma sa idejom o „probuđenom barbarogeniju“, kao programu preporoda čovečanstva, koji se spaja sa konstruktivističkim shvatanjem umetnosti. Međutim, ostaje nejasno zašto u registru znamenitih imena ni u naznakama nisu pomenuti oni koji su istim naporom i doprinosom delovali u aktuelnom književnom polju kao na frontu gde su u vohoru rata i ostavili svoje živote (Milutin Bojić, Vladislav Petković Dis), ili kod kojih je smrt nastupila sa ostavljenim dejstvom kao posledica izlaganja ratnim uslovima (Dušan Vasiljev).

Primedba Micićevoj zbirci tiče se upravo samog pojma *spiska*, koji ne afirmiše, već poništava ekspresionističkog/zenitističkog subjekta i svodi ga na pasivnog agensa – na čijem su osećanju stvarnosti i sveta inače i zasnovane priče ove zbirke – kao nekoga ko se poetičkim načelima prav(a)ca opire i odbacuje logocentričan red stvari zasnovan na hijerarhijskoj lestvici vrednosti sa vrhovnim transcendentálnim označiteljem – bogom – u ovom slučaju: autorom/naratorom. S tim u vezi, primedba treba da se uputi i neostvarenom potencijalu ove zbirke priča, što se osim *senovitih imena* aktera revolucije i društvenih pokreta nacionalne istorije makar *senovito* nije ukazalo na kulturni kontekst u pozadini ratnih dešavanja, pregled književnoistorijskih prilika, oglašavanja (autora, časopisa) i delovanje pokretâ u neposrednom nastajanju, koji se svakako poklapaju sa vremenskim rasponom u pričama. Najzad, reč je o periodu koji je doprineo razvijanju srpske avangarde, odnosno međuratne književnosti – jednog od svakako snažnijih, plodotvornijih i uticajnijih perioda u istoriji srpske književnosti – za čije oprisutnjavanje nije dovoljno samo evociranje narativnih strategija i postupaka.

² Bečkerečki hroničar A. N.

³ Asja, Majkl, Mile, „Bledi Džordž“, Kerl, Eleonora, Elza, Frančesko, Sven, Rudi, Fric, Pablo, Raula, Pablito, Njura, Stanoje, Jeka.

⁴ Boško A., Nikola T., Dušan Đ., Jovan M., Ljubomir M., Branko M., Jozef Š., Petar R., Nera R., Slavko Š., Mirko K., Dušan G., Mane S., Sava D., Trifko N., Pavle T., Dušan K., Piter C., Džon S., Čarls V., Stanko P., Joka T. Miloš P., Stevan S., Mirko G., Vučen B., Gojko K., Sava Ž., Vukan K., David S.

⁵ L. Delimanić, J. Lihnovski, L. Hlaviček, J. Hašek, J. Štraus Mlađi, V. Gaćinović, I. Andrić, G. Princip, R. Malobabić, K. Todorović, N. Čabrinović, G. Jeftanović, M. Pribičević, Đ. Šarac, V. Tankosić, L. Trocki, J. Babunski, S. Krakov, P. Zinaja, S. Kurljaja, M. Šukunda, M. Crnjanski, M. Komnenović, D. Semiz, M. Golubić, A. Srb, natporučnik Sertić, V. Popović (Vojvoda Vuk), Paštrović, Š. Poznanović, P. Levo, M. Rabije, Koljamčuk, Ž. Žilnik, E. Kusturica.

⁶ Zenitista Ljubomir Micić, italijanski filmski režiser don Đovani Misoto, sibirski seljak Aleksandar Stepanovič Kalpakov, sibirska balerina Sara Ivanovna Roževska, vođa „Crne ruke“ Dragutin Dimitrijević Apis, zenitista Branko Ve Poljanski, Anuška Micić – supruga Ljubomira Micića.